

Oponentský posudek:

Hodnocená bakalářská práce: Adéla Hvozdecká: *Lidská osoba v buddhismu. Vybrané svátky a rituály v transkulturní reflexi*, rkp 58 stran

Univerzita, fakulta, institut: Katedra kulturních a náboženských studií, PdF UHK

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Vedoucí práce: doc. Mgr. David Bouma, Ph.D.

Oponent práce: Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.

Hodnocení oponenta práce:

Originálnost a vhodnost tématu: **B**

Myšlenkové zpracování, invence: **C**

Metoda práce: **C**

Formální zpracování práce: **C**

Stylistické a gramatické zpracování práce: **B**

Návrh na výsledné hodnocení: ...

Otázka k obhajobě: *Ve své práci hovoříte o komunikaci mezi kulturami napříč časem. Rád bych se zeptal, zdali podle Vás je vnímání člověka (lidské podstaty, lidské osoby) v rámci jednoho kulturního okruhu stále stejné nebo se časem mění. A pokud se mění, co mohou být příčiny těchto proměn v sebe definování?*

Podrobně:

I) Originálnost a vhodnost tématu (navržené hodnocení B)

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na poměrně nosné téma pojetí lidské osoby v buddhismu. Autorka se také snažila propojit toto teoretické tázání s praktickým výzkumem v rámci studia rituálů a svátků buddhismu. Škoda, že se zde více nezaměřila na religionistickou metodologii, převzatou z antropologie. Z titulu také není jasné, jak se autorka pokusí propojit pojetí osoby a rituálů. Jakým hledím na tyto dvě skutečnosti bude pohlížet, případně je analyzovat, nebo komparovat?

Práce by také měla jasně vymezit filosoficko-antropologický základ bádání.

Nejasnost názvu práce není ovšem zásadní a celkově hodnotím toto téma pozitivně. I proto ji doporučuji k obhajobě.

II) Myšlenkové zpracování, invence (navržené hodnocení C)

Aspirantka svou bakalářskou práci koncipovala do osmi kapitol, vč. úvodu a závěru.

V **úvodu** (1. Úvod, s. 9-10) autorka předkládá buddhismus ve svém celku spíše obdivnými slovy, než religionistickým konstatováním. To jistě není na škodu. Shrnuje zde svůj hlavní cíl, tedy „*Tato práce se snaží proniknout za povrch buddhistických svátků a rituálů, aby odhalila jejich hlubší symboliku spojenou s lidskou podstatou.*“ (s. 9) Nejasnost konstatování je nabíledni. Co je lidská podstata? Jak se autorka bude snažit proniknout za povrch? Co je vlastně povrch svátků a rituálů? Na některé tyto otázky odpovídá vzápětí: „*Skrze studium těchto událostí v různých kontextech se tato práce snaží objasnit, jaké základní hodnoty a principy komunikují s lidstvem napříč časem a prostorem. Zabývá se jejich schopností přenášet zprávy o lidské podstatě a cestě k duchovnímu probuzení bez ohledu na kulturní rozmanitost, což otevírá diskuzi o univerzálním chápání lidského bytí prostřednictvím těchto náboženských projevů.*“ (s. 10)

V kapitole **druhé** (2. *Buddhova cesta*, s. 10-17) stručně přibližuje Buddhův život a učení. Opět se autorka nevyhne hodnotovým soudům (např. „*Toto rozhodnutí nebylo jednoduché.*“, na s. 12; „*Celým svým srdcem a duší se Siddhártha věnoval hledání pravdy vedoucí k osvícení.*“ s. 13...), a opomíjí nehodnotovou religionistickou deskripci. Na druhou stranu to výklad nijak neruší.

Ve **třetí** kapitole (3. *Buddhismus*, s. 17-26) se autorka snaží předložit popis buddhistického náboženství. Začíná historií, potom se věnuje základním principům a závěrem předkládá klíčovou pasáž i pojetí lidské osoby v buddhismu. Tato pasáž je zaměřena spíše eticky, než filosoficky. Škoda, že autorka hlouběji nepromyslela paradox „jedinečnosti osoby“ a „absence trvalé já“, o kterých sama píše (viz. s. 23-26).

Ve **čtvrté** kapitole se autorka věnuje prvními svátku – Vesak (4. *Vesak*, s. 27-29). Zde podtrhuji, že autorka vhodně propojuje historii a legendární důvody pro slavení s rituály s tímto svátkem spjatými. Naopak slabší je pak závěrečná podkapitola, kde se autorka ptá, jak svátek Vesak pohlíží na lidskou osobu. Co pak nějaký svátek může nějak pohlížet na něco? Autorka zde měla volit jinou formulaci, že jde zkrátka o její interpretaci z toho či toho pohledu.

V kapitole **páté** se autorka snaží podobným způsobem předložit svátek Losar (5. *Nový rok (Losar)*, s. 29-34). Opomíjí zde však svoji interpretaci pojetí lidské osoby.

V **šesté** kapitole se autorka svátkem Buddhova osvícení (6. *Den Bódhi*, s. 34-37). Sem již zase zařazuje podkapitolu, věnující se interpretaci pojetí lidské osoby v rámci tohoto svátku. Opět je tato podkapitola velmi nepřesně pojmenována.

V **sedmé**, předposlední kapitole se autorka věnuje dalším rituálům (7. *Buddhistické rituály*, s. 37-43). Všimá si poměrně metodologicky zmateně a neukázněně třech pohledů: rituálů spojené s lidskou osobou, jak se rituály praktikují ve světě a meditaci. Tyto tři pohledy – přestože jsou adekvátní – nějak zásadně neobohacují předpokládanou deskripci dalších rituálů dané kapitoly.

V poslední **osmé** kapitole (8. *Závěr*, s. 43-) autorka předkládá několik závěrečných bodů. Všimá si zprvu současné situace buddhismu ve světě. Škoda, že autorka nepohlédla do podobných sociologických statistik např. *Pew Research Center*, aby čtenáře uvedla do významných čísel příslušníků tohoto náboženství v rámci celého světa. Navíc je třeba jasněji odůvodnit, proč považuje buddhismus za důležitý prvek budoucnost, když buddhistů není v rámci světa nijak závratně moc. Po poměrně generalizovaných charakteristikách západního a východního myšlení, mi však chybí zásadnější zpracování tématu porozumění napříč rozdílností. Autorka si tím zřejmě připravila půdu pro nadcházející podkapitolu, kde přímo věnuje propojení tématu s TK. Ovšem již zde bych se rád zeptal, zdali není dnes již dávno překonané rozlišení: křesťanský západ / Západ / Východ / indický Východ.... Také se mi zdá, že kapitola je vlastně bez závěru. Vedle suchého výčtu podobností a rozlišností, zde není moc syntetizujících závěrů.

Závěrečná **devátá** pasáž je věnována přehledu použité literatury. Je škoda, že z knih autorka nepoužila jediný anglický titul. Také autorka nepoužila žádný odborný článek! Z těchto důvodů jsou její závěry kulhající a bylo by třeba je doplnit. Seznam internetových zdrojů (šest položek!) sice nabízí jistý anglický background, ale nejde o nijak zásadní položky (*Encyclopedia Britannica*, apod...).

Celkově lze říci, že myšlenkově je práce dobře vystavěna. Struktura mohla být více popsána a odůvodněna. Také bych navrhol práci rozdělit do teoretické a praktické části. Teoretická

část je opřena sice o zásadní zdroje a literaturu, ale chybí: a) pramenná literatura; b) cizojazyčná literatura; c) časopisecké odborné studie, které se jistě lidskou osobou v buddhismus nesčetněkrát věnovaly. Také zde chybí filosofické a antropologické uchopení klíčových pojmů, jak s nimi bude zacházet, na čem staví jejich pojetí, apod... V praktické části chybí antropologicko-religionistická metodologie. Vše je postavena na autorčině interpretaci, což je málo.

Souhrnně k myšlenkové stránce práce lze říci, že je slabší. Především v tom, že autorka zcela opomíjí otázku toho, co je a co není lidská osoba, jaký je rozdíl s termínem lidská osobnost, případně z jakých antropologicko-filosofických východisek vychází, či zdali je vůbec možné komparovat toto téma s buddhistickou antropologií. Celkově autorka vůbec neřeší otázku po tom, zdali vůbec můžeme o něčem takovém jako „lidské podstatě“ hovořit, a to neje v buddhismu, ale i na „západě“ (jak autorka často dodává). Chybí mi zde jasné vymezení proti kognitivním vědám, které zásadně posouvají sebe vnímání člověka.

I přesto práci z obsahového a myšlenkového úhlu pohledu doporučuji k obhajobě.

III) Metoda práce (navržené hodnocení C)

Metodologie práce je popsána v úvodu: *„Metodologie studie spočívá v hloubkové analýze jednotlivých prvků buddhistických svátků a rituálů a vyhledávání skrytých významů. Touto analýzou bude možné lépe porozumět propojení náboženských prvků s antropologickým chápáním lidské podstaty, což povede k hlubšímu pochopení role, kterou tyto svátky a rituály hrají v komunikaci mezi různými kulturami a jejich přesahujícím vlivem na chápání lidské existence.“* (s. 10)

Podobně na s. 53: *„Metodologie naší studie spočívala v hloubkové analýze jednotlivých prvků buddhistických svátků a rituálů, hledání skrytých významů a propojení s antropologickým chápáním lidské podstaty. Tím jsme se snažili lépe porozumět roli, kterou tyto události hrají v komunikaci mezi různými kulturami a jejich vlivu na chápání lidské existence.“*

Ať jsem práci procházel několikrát, nijak zásadně „hloubkovou analýzu“ jsem zde nenalezl. Co vlastně je dle autorky analýza? A ke všem analýza rituálu? Proč autorka necituje klíčové dílo v češtině dostupné Barry Stephenson, *Stručný úvod do teorie rituálu* (Praha: Ex Oriente, 2022)?

Také mi není jasné, co je podle autorky lidská podstata? Je to nepřesné. Pak se přece mohou ptát, co je lidský akcident....

Metodologicky práce kulhá, ale doporučuji ji k obhajobě.

IV) Formální zpracování práce (navržené hodnocení C)

Z formálních hledisek je práce velmi slabá.

Poznámky pod čarou nejsou formátovány správně, např.

- pozn. 3: MILTNER, Vladimír. Vznik a vývoj buddhismu. Str. 51, Vyd. 2. Světová náboženství (Vyšehrad). Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-156-2.
- pozn. č. 13. WILLIAMS, Paul. Mahájánový buddhismus: základy nauky. Str. 26, Přeložil Michal SYNEK. Religio (DharmaGaia). V Praze: DharmaGaia, 2017. ISBN 978-80-7436-064-0
- pozn. č. 31. KIRSTE, Reinhard; SCHULTZE, Herbert a TWORUSCHKA, Udo. Svátky světových náboženství. Str. 100, Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-588-7
- ...

Na obranu autorky však musím říci, že jde o jednotné formátování v celé práci vesměs jednotné. Snad jen některé uvedení a některá absence překladatele, případně zbytečné a vesměs zmatečné uvádění jednotlivých edicí příliš bije do očí (např. pozn. č. 1: BONDY, Egon. Buddha. Str. 53-54, 3., opr. a dopl. vyd. Praha: DharmaGaia, 2006. ISBN 80-86685-62 4), případně zbytečné uvádění ISBN v pozn. pod čarou.

Také je třeba vytknout, že autorka jasněji nevysvětluje, z jakého jazyku většina odborných buddhistických termínů pochází. Řadu z nich převádí ze sanskrtu, ale řadu i z tibetštiny, ovšem i z anglické transkripce.

Často jsou také nejednoznačné odkazy na weby, absentují autoři daných článků na webu, apod....

Z formálních hledisek je práce slabá. Ovšem doporučuji ji k obhajobě i přes uvedené slabiny.

V) Stylistické a gramatické zpracování práce (navržené hodnocení B)

Autorka předložila poměrně zdařile sepsanou práci, kde není mnoho gramatických ani stylistických chyb. Vadou jistě je jistá povrchnost výkladu, především v závěrečných pasážích, kde pouze opakuje, již vše předem sepsané. Práce je ze stylistického a gramatického pohledu zdařilá. Práci tak doporučuji k obhajobě.

Souhrnné hodnocení:

Předkládaná bakalářská práce zpracovává velmi zajímavé téma pojetí lidské osoby v buddhismu. Také předkládá interpretaci některých buddhistických svátků a rituálů. Z obsahového a myšlenkového úhlu pohledu není práce nijak objevná ani hluboká. Největší přínos vidím v kultivaci autorčina názoru a ve schopnosti sepsat desítky stránek o jednom tématu. Sice práce s literaturou a prameny není nijak dostačující, ale v zásadě vyhovuje požadavkům kladených na bakalářskou práci.

Práci hodnotím pozitivně a doporučuji ji k obhajobě.

V Uhlířských Janovicích
Dne 15. 5. 2024

Lukáš de la Vega Nosek